

انواع بی‌مهرگان

زیله

آرینه زیتون، رقم‌های دیگر

اسفنج‌ها

کیسه‌تنان (مرجانیان)
هیدر، شقایق دریایی و عروس دریایی

پهن
انگل، کرم کدو و کدو
آزادری، پلانیاریا

کرم‌ها

حلقوی
کرم خاکی

لوله‌ای

نرم‌تنان
حارون، لیسه، صدف

حشرات
ماخ، شته، مگس،
جیرجیرک، مگس
مومه، مورچه، زنبور،
پروانه، پروانه مولنارک

بندپایان

عنکبوتیان

سخت‌پوستان
میگوها، خرچنگ‌ها

هزارپایان
هزارپاها و صحیباها

خارپروستان
ستاره دریایی

گودش مواد

دستگاه اختصاصی گودش مواد:
گودش خون
گودش خون باز: قلب، مغزدار، قاعد
مویزک، دارای همولف
گودش خون بسته: دارای مویزک و خون

تنظیم اسمزی و دفع مواد زائد

حواس ویژه

ایمنی

لقاح و تولیدمثل

سلام (دوره عمومی)

گودش

گودش مواد

تنفس

تنفس شش:
در حارون و لیسه

تنفس آب
ورود آب از سوراخ‌های دیواره، حرکت با تارک یا پاخته‌های بچه‌دار و خروج از سوراخ یا سوراخ‌های بزرگتر

تنفس شش:
دارای دهان – منخرج – جریان معمولاً دارای طرّفه مواد – فقط گودش برون پاخته‌ای

بدون ساختار ویژه
ماده گازها بین پاخته‌ها و محیط

بدون ساختار ویژه
ماده گازها بین پاخته‌ها و محیط

فاقد دستگاه گودش

فاقد دستگاه گودش

گودش آب در حفره گوارشی

گودش آب در حفره گوارشی
کمک حرکات بدن به جایابی مواد

حفره گوارشی مشعب

حفره گوارشی مشعب

در آرزوی‌ها:
گودش آب در حفره گوارشی
کمک حرکات بدن به جایابی مواد

بدون ساختار ویژه
ماده گازها بین پاخته‌ها و محیط

فاقد دستگاه گودش

فاقد دستگاه گودش

در بیشتر گرم‌های مثل گرم‌خاکی:
یک جفت منفرجه‌ای در هر حلقه
به صورت لوله منتهی به منفذ اداری، دارای قیف موکدار، دارای مثانه، ارتباط با مویزک

تنفس پوستی
با مویزک‌های زیر پوست

لوله گوارشی
در کرم خاکی فاقد معده

لوله گوارشی

انتقال مواد با مایعات سلوم

انتقال مواد با مایعات سلوم

لوله گوارشی

لوله‌ای

در بیشتر آن‌ها:
سامانه گودش خون باز

تنفس شش:
در حارون و لیسه

لوله گوارشی

نرم‌تنان
حارون، لیسه، صدف

لوله‌های مایه‌ای متصل به روده
ترشح پیتاسیم و کلر، اسفوز آب و ترشح اوریک‌اسید از همولف به لوله‌ها و بازجذب آب و یون‌ها از روده

تنفس نایه‌ای
انتقال گازهای تنفسی به طور مستقیم به پاخته‌ها و بدون دخالت گودش مواد

لوله گوارشی
در ملخ فاقد سنگدان

حشرات
ماخ، شته، مگس،
جیرجیرک، مگس
مومه، مورچه، زنبور،
پروانه، پروانه مولنارک

سامانه گودش خون باز

تنفس نایه‌ای
انتقال گازهای تنفسی به طور مستقیم به پاخته‌ها و بدون دخالت گودش مواد

لوله گوارشی
در ملخ فاقد سنگدان

حشرات
ماخ، شته، مگس،
جیرجیرک، مگس
مومه، مورچه، زنبور،
پروانه، پروانه مولنارک

سامانه گودش خون باز

تنفس نایه‌ای
انتقال گازهای تنفسی به طور مستقیم به پاخته‌ها و بدون دخالت گودش مواد

لوله گوارشی
در ملخ فاقد سنگدان

حشرات
ماخ، شته، مگس،
جیرجیرک، مگس
مومه، مورچه، زنبور،
پروانه، پروانه مولنارک

سامانه گودش خون باز

تنفس نایه‌ای
انتقال گازهای تنفسی به طور مستقیم به پاخته‌ها و بدون دخالت گودش مواد

لوله گوارشی
در ملخ فاقد سنگدان

حشرات
ماخ، شته، مگس،
جیرجیرک، مگس
مومه، مورچه، زنبور،
پروانه، پروانه مولنارک

سامانه گودش خون باز

تنفس آبششی
آبشش‌های محدود به نواحی خاص

لوله گوارشی

سخت‌پوستان
میگوها، خرچنگ‌ها

سامانه گودش خون باز

تنفس نایه‌ای:
انتقال گازهای تنفسی به طور مستقیم به پاخته‌ها و بدون دخالت گودش مواد

لوله گوارشی

هزارپایان
هزارپاها و صحیباها

گودش مایعات

تنفس آبششی
آبشش‌های کوچک و پراکنده

لوله گوارشی

خارپروستان
ستاره دریایی

اسکلت

اسکلت بیرونی: نقش در محافظت و کمک به حرکت (مانند اسکلت درونی)
ایجاد محدودیت ایجاد اندازه جانور

حواس ویژه

ایمنی

لقاح و تولیدمثل

غیر اختصاصی

شبکه عصبی (ساده‌ترین ساختار عصبی)
فاقد بخش مرکزی و محیطی انتشار تحریک به سراسر بدن

بطن مرکزی: ساختار نردبان مانند شامل منفر (دوگه در سل) دو طباب عصبی طرفی و رشته‌های بین آنها
بخش محیطی: رشته‌های جانبی

در پلانیاریا: پروتوپلازمی
جهت دفع آب اضافی به صورت شبکه‌ای، دارای پاخته‌های شعاعی موکدار، منافذ دفعی متعدد در سطح بدن

در بیشتر گرم‌های حلقوی مثل گرم‌خاکی:
یک جفت منفرجه‌ای در هر حلقه
به صورت لوله منتهی به منفذ اداری، دارای قیف موکدار، دارای مثانه، ارتباط با مویزک

تنفس پوستی
با مویزک‌های زیر پوست

لوله گوارشی
در کرم خاکی فاقد معده

لوله گوارشی

لوله گوارشی

لوله‌ای

غیر اختصاصی

آب ایستایی
مثل عروس دریایی

بخش مرکزی: ساختار نردبان مانند شامل منفر (دوگه در سل) دو طباب عصبی طرفی و رشته‌های بین آنها
بخش محیطی: رشته‌های جانبی

در پلانیاریا: پروتوپلازمی
جهت دفع آب اضافی به صورت شبکه‌ای، دارای پاخته‌های شعاعی موکدار، منافذ دفعی متعدد در سطح بدن

در بیشتر گرم‌های حلقوی مثل گرم‌خاکی:
یک جفت منفرجه‌ای در هر حلقه
به صورت لوله منتهی به منفذ اداری، دارای قیف موکدار، دارای مثانه، ارتباط با مویزک

تنفس پوستی
با مویزک‌های زیر پوست

لوله گوارشی
در کرم خاکی فاقد معده

لوله گوارشی

غیر اختصاصی

آب ایستایی

بخش مرکزی: ساختار نردبان مانند شامل منفر (دوگه در سل) دو طباب عصبی طرفی و رشته‌های بین آنها
بخش محیطی: رشته‌های جانبی

در پلانیاریا: پروتوپلازمی
جهت دفع آب اضافی به صورت شبکه‌ای، دارای پاخته‌های شعاعی موکدار، منافذ دفعی متعدد در سطح بدن

در بیشتر گرم‌های حلقوی مثل گرم‌خاکی:
یک جفت منفرجه‌ای در هر حلقه
به صورت لوله منتهی به منفذ اداری، دارای قیف موکدار، دارای مثانه، ارتباط با مویزک

تنفس پوستی
با مویزک‌های زیر پوست

لوله گوارشی
در کرم خاکی فاقد معده

لوله گوارشی

غیر اختصاصی

آب ایستایی

بخش مرکزی: ساختار نردبان مانند شامل منفر (دوگه در سل) دو طباب عصبی طرفی و رشته‌های بین آنها
بخش محیطی: رشته‌های جانبی

در پلانیاریا: پروتوپلازمی
جهت دفع آب اضافی به صورت شبکه‌ای، دارای پاخته‌های شعاعی موکدار، منافذ دفعی متعدد در سطح بدن

در بیشتر گرم‌های حلقوی مثل گرم‌خاکی:
یک جفت منفرجه‌ای در هر حلقه
به صورت لوله منتهی به منفذ اداری، دارای قیف موکدار، دارای مثانه، ارتباط با مویزک

تنفس پوستی
با مویزک‌های زیر پوست

لوله گوارشی
در کرم خاکی فاقد معده

لوله گوارشی

غیر اختصاصی

آب ایستایی

بخش مرکزی: ساختار نردبان مانند شامل منفر (دوگه در سل) دو طباب عصبی طرفی و رشته‌های بین آنها
بخش محیطی: رشته‌های جانبی

در پلانیاریا: پروتوپلازمی
جهت دفع آب اضافی به صورت شبکه‌ای، دارای پاخته‌های شعاعی موکدار، منافذ دفعی متعدد در سطح بدن

در بیشتر گرم‌های حلقوی مثل گرم‌خاکی:
یک جفت منفرجه‌ای در هر حلقه
به صورت لوله منتهی به منفذ اداری، دارای قیف موکدار، دارای مثانه، ارتباط با مویزک

تنفس پوستی
با مویزک‌های زیر پوست

لوله گوارشی
در کرم خاکی فاقد معده

لوله گوارشی

غیر اختصاصی

در حارون‌ها:
بیرونی

چشم مرکب در همه
تشکیل شده از چندین واحد مستقل (شامل قرینه، عدسی و پاخته‌های گیرنده)
توانایی تشخیص فریبش در برخی مثل زنبور
گیرنده مکانیکی متصل به پرده صماخ روی پاهای جویسی جیرجیرک
حسی پای مگس

در بیشتر نرم‌تنان: منفرجه‌ای

در بیشتر آن‌ها:
سامانه گودش خون باز

تنفس شش:
در حارون و لیسه

لوله گوارشی

نرم‌تنان
حارون، لیسه، صدف

غیر اختصاصی

غیر اختصاصی
سازگار مشابه اختصاصی در مگس میوه: شناسایی آنت‌ژن‌های مختلف با نوع خاصی مولکول

بخش مرکزی: منفر (چند گره به هم جوش خورده) و طباب عصبی گره‌دار شکمی
بخش محیطی: رشته‌های متصل به آن‌ها
تنظیم ماهیچه‌های هر بند با گره آن بند

لوله‌های مایه‌ای متصل به روده
ترشح پیتاسیم و کلر، اسفوز آب و ترشح اوریک‌اسید از همولف به لوله‌ها و بازجذب آب و یون‌ها از روده

سامانه گودش خون باز

تنفس نایه‌ای
انتقال گازهای تنفسی به طور مستقیم به پاخته‌ها و بدون دخالت گودش مواد

لوله گوارشی
در ملخ فاقد سنگدان

حشرات
ماخ، شته، مگس،
جیرجیرک، مگس
مومه، مورچه، زنبور،
پروانه، پروانه مولنارک

غیر اختصاصی

غیر اختصاصی
سازگار مشابه اختصاصی در مگس میوه: شناسایی آنت‌ژن‌های مختلف با نوع خاصی مولکول

بخش مرکزی: منفر (چند گره به هم جوش خورده) و طباب عصبی گره‌دار شکمی
بخش محیطی: رشته‌های متصل به آن‌ها
تنظیم ماهیچه‌های هر بند با گره آن بند

لوله‌های مایه‌ای متصل به روده
ترشح پیتاسیم و کلر، اسفوز آب و ترشح اوریک‌اسید از همولف به لوله‌ها و بازجذب آب و یون‌ها از روده

سامانه گودش خون باز

تنفس نایه‌ای
انتقال گازهای تنفسی به طور مستقیم به پاخته‌ها و بدون دخالت گودش مواد

لوله گوارشی
در ملخ فاقد سنگدان

حشرات
ماخ، شته، مگس،
جیرجیرک، مگس
مومه، مورچه، زنبور،
پروانه، پروانه مولنارک

غیر اختصاصی

غیر اختصاصی
سازگار مشابه اختصاصی در مگس میوه: شناسایی آنت‌ژن‌های مختلف با نوع خاصی مولکول

بخش مرکزی: منفر (چند گره به هم جوش خورده) و طباب عصبی گره‌دار شکمی
بخش محیطی: رشته‌های متصل به آن‌ها
تنظیم ماهیچه‌های هر بند با گره آن بند

لوله‌های مایه‌ای متصل به روده
ترشح پیتاسیم و کلر، اسفوز آب و ترشح اوریک‌اسید از همولف به لوله‌ها و بازجذب آب و یون‌ها از روده

سامانه گودش خون باز

تنفس نایه‌ای
انتقال گازهای تنفسی به طور مستقیم به پاخته‌ها و بدون دخالت گودش مواد

لوله گوارشی
در ملخ فاقد سنگدان

حشرات
ماخ، شته، مگس،
جیرجیرک، مگس
مومه، مورچه، زنبور،
پروانه، پروانه مولنارک

غیر اختصاصی

غیر اختصاصی
سازگار مشابه اختصاصی در مگس میوه: شناسایی آنت‌ژن‌های مختلف با نوع خاصی مولکول

بخش مرکزی: منفر (چند گره به هم جوش خورده) و طباب عصبی گره‌دار شکمی
بخش محیطی: رشته‌های متصل به آن‌ها
تنظیم ماهیچه‌های هر بند با گره آن بند

لوله‌های مایه‌ای متصل به روده
ترشح پیتاسیم و کلر، اسفوز آب و ترشح اوریک‌اسید از همولف به لوله‌ها و بازجذب آب و یون‌ها از روده

سامانه گودش خون باز

تنفس آبششی
آبشش‌های محدود به نواحی خاص

لوله گوارشی

سخت‌پوستان
میگوها، خرچنگ‌ها

غیر اختصاصی

غیر اختصاصی
سازگار مشابه اختصاصی در مگس میوه: شناسایی آنت‌ژن‌های مختلف با نوع خاصی مولکول

بخش مرکزی: منفر (چند گره به هم جوش خورده) و طباب عصبی گره‌دار شکمی
بخش محیطی: رشته‌های متصل به آن‌ها
تنظیم ماهیچه‌های هر بند با گره آن بند

لوله‌های مایه‌ای متصل به روده
ترشح پیتاسیم و کلر، اسفوز آب و ترشح اوریک‌اسید از همولف به لوله‌ها و بازجذب آب و یون‌ها از روده

سامانه گودش خون باز

تنفس نایه‌ای:
انتقال گازهای تنفسی به طور مستقیم به پاخته‌ها و بدون دخالت گودش مواد

لوله گوارشی

هزارپایان
هزارپاها و صحیباها

غیر اختصاصی
پاخته‌های بیگانه‌خوار در لارو ستاره دریایی

بخش مرکزی: منفر (چند گره به هم جوش خورده) و طباب عصبی گره‌دار شکمی
بخش محیطی: رشته‌های متصل به آن‌ها
تنظیم ماهیچه‌های هر بند با گره آن بند

لوله‌های مایه‌ای متصل به روده
ترشح پیتاسیم و کلر، اسفوز آب و ترشح اوریک‌اسید از همولف به لوله‌ها و بازجذب آب و یون‌ها از روده

دفع مواد نیتروژن‌دار با انتشار ساده از آبشش
غدد ششکی در برخی (مثل میگو و خرچنگ) جهت دفع مایعات

گودش مایعات

تنفس آبششی
آبشش‌های کوچک و پراکنده

لوله گوارشی

خارپروستان
ستاره دریایی

انواع مهره‌داران

گونه‌ها: کوسه‌ها، سفروهایی، ماهی قزبز (زویی ماهی آب شیرین) زیاد می‌باشند.

ماهی‌ها
گونه‌ها، سفروهایی، ماهی قزبز (زویی ماهی آب شیرین) زیاد می‌باشند.

دوزیستان
قورباغه، وزغ

خزندگان
مارها مثل مار رنگی، سوسمار، دایناسورها(؟)، لاک پشت، کروکودیل

پرنده‌گان
مرغ، توط، قو، کاکایی، کلاغ، غاز، طاووس، قمری خانگی

پستانداران
پانزی پوس، کالکورو، گوزن، گاو، کوسمقد، اسب، انسان، گربه، موش، ماموت، شامپانزه، کفایت، سگ، گرگ، دهمجایی، شیر، کوهی، دلفین

نظام جفت‌گیری

تنگ‌همسری: پرورش زاده‌ها و انتخاب جفت برعهده هر دو جنس است.
چند همسری: پرورش زاده‌ها و انتخاب جفت برعهده ماده‌هاست.

تغذیه و حفاظت از جنین

در پستانداران و اسبک‌ماهی رشد و نمو جنین در بدن والد آغاز می‌شود.

انفاج و تولیدمثل

انفاج خارجی: آرازدسازی گامت‌های نر و ماده به آب – انفاج گامت‌ها در آب – تخمک دارای دیوارهٔ زنده‌ای جهت حفاظت جنین و تغذیهٔ آن نیازمند اندام‌های تخصص یافته – انفاج در بدن والد

تخمک‌گذار
میزان ذخیرهٔ تخمک: کم
به علت کوتاهی دورهٔ جنینی

در بسیاری: انفاج خارجی
رقص عروسی در ماهی‌ها برای آزاد کردن همزمان گامت‌ها

در برخی مثل کوسه و اسبک ماهی: انفاج داخلی
در اسبک ماهی: انفاج در بدن جنین نر

در برخی ماهی‌ها مثل کوسه و سفره‌ماهی: درونی غفرونی
در سایر ماهی‌ها: درونی استخوانی

خط جانی در ماهی
دارای گیرندهٔ مکانیکی موجود در پوشش زائینی کمک به تشخیص اجسام و جانوران دیگر (شکار و شکارچی)

در ماهیان آب شیرین: وجود مادهٔ مخاط در سطح بدن و جذب فعال یون‌ها از آبشش
در ماهیان دریایی: دفع برخی یون‌ها از طریق آبشش
غدد راست‌روده‌ای در ماهیان غفرونی(مثل کوسه و سفره‌ماهی) ترشح محلول غلیظ نمک به روده

در ماهیان آب شیرین: دفع مقدار زیادی ادرار رقیق
در ماهیان آب شور: دفع مقدار کمی ادرار غلیظ

در نوزاد: دو دهمایز و یک بطن یک بطن مخروط سرخرگی و سینیوس سیاهرگی جز حفرات قلب نیست.

تخمک‌گذار
میزان ذخیرهٔ تخمک: کم
به علت کوتاهی دورهٔ جنینی

انفاج خارجی
غیراختصاصی و اختصاصی

درونی استخوانی

مرکزی: طناب عمیق: پشتی
محیطی: اعصاب

مشابه ماهیان آب شیرین
دفع مقدار کمی ادرار غلیظ

در نوزاد: در نوزاد: گردش خون بسته ساده در بالغ: گردش خون بسته مضاعف

در نوزاد: تنفس آبششی در بالغ: بیشتر تنفس پوستی (ساده‌ترین ساختار در اندام‌های تنفسی مهره‌داران) پوست دارای مادهٔ مخاطی کمتر تنفس ششی

گونه‌ها: مارها مثل مار رنگی، سوسمار، دایناسورها(؟)، لاک پشت، کروکودیل

تخم‌گذار
میزان ذخیرهٔ تخمک: زیاد
پوشاندن تخم با ماده و خاک در لاک‌پشت

انفاج داخلی
بکرزایی دیپلوئییدی در بعضی مارها

درونی استخوانی
بفتابی یا در مار پیتون به شکل پوستیال

مرکزی: طناب عمیق: پشتی
محیطی: اعصاب

مشابه ماهیان آب شیرین
دفع مقدار کمی ادرار غلیظ

در نوزاد: دو دهمایز و دو بطن
در بسیاری: بدون جدایی کامل بطن‌ها
در برخی مثل کروکودیل: با جدایی کامل بطن‌ها

در نوزاد: تنفس آبششی در بالغ: بیشتر تنفس پوستی (ساده‌ترین ساختار در اندام‌های تنفسی مهره‌داران) پوست دارای مادهٔ مخاطی کمتر تنفس ششی

گونه‌ها: مارها مثل مار رنگی، سوسمار، دایناسورها(؟)، لاک پشت، کروکودیل

بیشتر پرنده‌گان مثل قمری خانگی: تنگ همسری برخی مثل طاووس: چند همسری

تخم‌گذار
میزان ذخیرهٔ تخمک: زیاد
خواهیدن روی تخم

انفاج داخلی
غیراختصاصی و اختصاصی

مرکزی: طناب عمیق: پشتی
محیطی: اعصاب

بیشتر ماهیان آب شیرین
دفع مقدار کمی ادرار غلیظ

در نوزاد: دو دهمایز و دو بطن
در بسیاری: بدون جدایی کامل بطن‌ها
در برخی مثل کروکودیل: با جدایی کامل بطن‌ها

در نوزاد: تنفس آبششی در بالغ: بیشتر تنفس پوستی (ساده‌ترین ساختار در اندام‌های تنفسی مهره‌داران) پوست دارای مادهٔ مخاطی کمتر تنفس ششی

گونه‌ها: مارها مثل مار رنگی، سوسمار، دایناسورها(؟)، لاک پشت، کروکودیل

بیشتر پستانداران: چند همسری

بالاتر پوس: تخم‌گذار
پستانداران کیسه‌دار مثل کالکورو: زنده‌زا (زواد نارس) پستانداران جفت‌دار: بچورا

انفاج داخلی
غیراختصاصی و اختصاصی

مرکزی: طناب عمیق: پشتی
محیطی: اعصاب

بیشتر ماهیان آب شیرین
دفع مقدار کمی ادرار غلیظ

در نوزاد: دو دهمایز و دو بطن
در بسیاری: بدون جدایی کامل بطن‌ها
در برخی مثل کروکودیل: با جدایی کامل بطن‌ها

در نوزاد: تنفس آبششی در بالغ: بیشتر تنفس پوستی (ساده‌ترین ساختار در اندام‌های تنفسی مهره‌داران) پوست دارای مادهٔ مخاطی کمتر تنفس ششی

گونه‌ها: مارها مثل مار رنگی، سوسمار، دایناسورها(؟)، لاک پشت، کروکودیل

گردش خون بسته ساده: یک بار عبور خون از قلب طی هر گردش – انتقال خون به اندام‌ها پس از سطوح تنفسی
گردش خون بسته مضاعف: دو بار عبور خون از قلب طی هر گردش – انتقال خون به قلب پس از سطوح تنفسی

در نوزاد: دو دهمایز و دو بطن
در بسیاری: بدون جدایی کامل بطن‌ها
در برخی مثل کروکودیل: با جدایی کامل بطن‌ها

گونه‌ها: مارها مثل مار رنگی، سوسمار، دایناسورها(؟)، لاک پشت، کروکودیل

گردش خون بسته ساده
از قلب طی هر گردش – انتقال خون به قلب پس از سطوح تنفسی

در نوزاد: دو دهمایز و دو بطن
در بسیاری: بدون جدایی کامل بطن‌ها
در برخی مثل کروکودیل: با جدایی کامل بطن‌ها

گونه‌ها: مارها مثل مار رنگی، سوسمار، دایناسورها(؟)، لاک پشت، کروکودیل

گردش خون بسته ساده
از قلب طی هر گردش – انتقال خون به قلب پس از سطوح تنفسی

در نوزاد: دو دهمایز و دو بطن
در بسیاری: بدون جدایی کامل بطن‌ها
در برخی مثل کروکودیل: با جدایی کامل بطن‌ها

گونه‌ها: مارها مثل مار رنگی، سوسمار، دایناسورها(؟)، لاک پشت، کروکودیل

گردش خون بسته مضاعف
از قلب طی هر گردش – انتقال خون به قلب پس از سطوح تنفسی

در نوزاد: دو دهمایز و دو بطن
در بسیاری: بدون جدایی کامل بطن‌ها
در برخی مثل کروکودیل: با جدایی کامل بطن‌ها

گونه‌ها: مارها مثل مار رنگی، سوسمار، دایناسورها(؟)، لاک پشت، کروکودیل

گردش خون بسته مضاعف
از قلب طی هر گردش – انتقال خون به قلب پس از سطوح تنفسی

در نوزاد: دو دهمایز و دو بطن
در بسیاری: بدون جدایی کامل بطن‌ها
در برخی مثل کروکودیل: با جدایی کامل بطن‌ها

گونه‌ها: مارها مثل مار رنگی، سوسمار، دایناسورها(؟)، لاک پشت، کروکودیل

نظام جفت‌گیری

تنگ‌همسری: پرورش زاده‌ها و انتخاب جفت برعهده هر دو جنس است.
چند همسری: پرورش زاده‌ها و انتخاب جفت برعهده ماده‌هاست.

تغذیه و حفاظت از جنین

در پستانداران و اسبک‌ماهی رشد و نمو جنین در بدن والد آغاز می‌شود.

انفاج و تولیدمثل

انفاج خارجی: آرازدسازی گامت‌های نر و ماده به آب – انفاج گامت‌ها در آب – تخمک دارای دیوارهٔ زنده‌ای جهت حفاظت جنین و تغذیهٔ آن نیازمند اندام‌های تخصص یافته – انفاج در بدن والد

تخمک‌گذار
میزان ذخیرهٔ تخمک: کم
به علت کوتاهی دورهٔ جنینی

در بسیاری: انفاج خارجی
رقص عروسی در ماهی‌ها برای آزاد کردن همزمان گامت‌ها

در برخی ماهی‌ها مثل کوسه و اسبک ماهی: انفاج داخلی
در اسبک ماهی: انفاج در بدن جنین نر

در برخی ماهی‌ها مثل کوسه و سفره‌ماهی: درونی غفرونی
در سایر ماهی‌ها: درونی استخوانی

خط جانی در ماهی
دارای گیرندهٔ مکانیکی موجود در پوشش زائینی کمک به تشخیص اجسام و جانوران دیگر (شکار و شکارچی)

در ماهیان آب شیرین: وجود مادهٔ مخاط در سطح بدن و جذب فعال یون‌ها از آبشش
در ماهیان دریایی: دفع برخی یون‌ها از طریق آبشش
غدد راست‌روده‌ای در ماهیان غفرونی(مثل کوسه و سفره‌ماهی) ترشح محلول غلیظ نمک به روده

در ماهیان آب شیرین: دفع مقدار زیادی ادرار رقیق
در ماهیان آب شور: دفع مقدار کمی ادرار غلیظ

تخمک‌گذار
میزان ذخیرهٔ تخمک: کم
به علت کوتاهی دورهٔ جنینی

انفاج خارجی
غیراختصاصی و اختصاصی

درونی استخوانی

مرکزی: طناب عمیق: پشتی
محیطی: اعصاب

مشابه ماهیان آب شیرین
دفع مقدار کمی ادرار غلیظ

در نوزاد: دو دهمایز و یک بطن
در بالغ: دو دهمایز و یک بطن

در نوزاد: تنفس آبششی در بالغ: بیشتر تنفس پوستی (ساده‌ترین ساختار در اندام‌های تنفسی مهره‌داران) پوست دارای مادهٔ مخاطی کمتر تنفس ششی

گونه‌ها: مارها مثل مار رنگی، سوسمار، دایناسورها(؟)، لاک پشت، کروکودیل

تخم‌گذار
میزان ذخیرهٔ تخمک: زیاد
پوشاندن تخم با ماده و خاک در لاک‌پشت

انفاج داخلی
بکرزایی دیپلوئییدی در بعضی مارها

درونی استخوانی
بفتابی یا در مار پیتون به شکل پوستیال

مرکزی: طناب عمیق: پشتی
محیطی: اعصاب

مشابه ماهیان آب شیرین
دفع مقدار کمی ادرار غلیظ

در نوزاد: دو دهمایز و دو بطن
در بسیاری: بدون جدایی کامل بطن‌ها
در برخی مثل کروکودیل: با جدایی کامل بطن‌ها

در نوزاد: تنفس آبششی در بالغ: بیشتر تنفس پوستی (ساده‌ترین ساختار در اندام‌های تنفسی مهره‌داران) پوست دارای مادهٔ مخاطی کمتر تنفس ششی

گونه‌ها: مارها مثل مار رنگی، سوسمار، دایناسورها(؟)، لاک پشت، کروکودیل

بیشتر پرنده‌گان مثل قمری خانگی: تنگ همسری برخی مثل طاووس: چند همسری

تخم‌گذار
میزان ذخیرهٔ تخمک: زیاد
خواهیدن روی تخم

انفاج داخلی
غیراختصاصی و اختصاصی

مرکزی: طناب عمیق: پشتی
محیطی: اعصاب

بیشتر ماهیان آب شیرین
دفع مقدار کمی ادرار غلیظ

در نوزاد: دو دهمایز و دو بطن
در بسیاری: بدون جدایی کامل بطن‌ها
در برخی مثل کروکودیل: با جدایی کامل بطن‌ها

در نوزاد: تنفس آبششی در بالغ: بیشتر تنفس پوستی (ساده‌ترین ساختار در اندام‌های تنفسی مهره‌داران) پوست دارای مادهٔ مخاطی کمتر تنفس ششی

گونه‌ها: مارها مثل مار رنگی، سوسمار، دایناسورها(؟)، لاک پشت، کروکودیل

بیشتر پستانداران: چند همسری

بالاتر پوس: تخم‌گذار
پستانداران کیسه‌دار مثل کالکورو: زنده‌زا (زواد نارس) پستانداران جفت‌دار: بچورا

انفاج داخلی
غیراختصاصی و اختصاصی

مرکزی: طناب عمیق: پشتی
محیطی: اعصاب

بیشتر ماهیان آب شیرین
دفع مقدار کمی ادرار غلیظ

در نوزاد: دو دهمایز و دو بطن
در بسیاری: بدون جدایی کامل بطن‌ها
در برخی مثل کروکودیل: با جدایی کامل بطن‌ها

در نوزاد: تنفس آبششی در بالغ: بیشتر تنفس پوستی (ساده‌ترین ساختار در اندام‌های تنفسی مهره‌داران) پوست دارای مادهٔ مخاطی کمتر تنفس ششی

گونه‌ها: مارها مثل مار رنگی، سوسمار، دایناسورها(؟)، لاک پشت، کروکودیل